

Asia: VN/24322/2024 UH

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kehitysyhteistyön järjestämisestä

Lausuntopyyntö

- 1. Mikä on näkemyksenne ulkoministeriölle ehdotetusta kehitysyhteistyön toimeenpanoa ja järjestämisestä koskevasta tehtävä- ja toimivaltasääntelystä, mukaan lukien esitys kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten pääomakorotuksia ja lisärahoituksia koskeva toimivalta?**

Kehitysyhteistyön toimeenpanoon ja järjestämiseen kohdentuvan tehtävä- ja toimivaltasääntelyn selkiyttäminen (§4) on sinänsä suositeltavaa. Sääntelyä selkiytettäessä tulisi kuitenkin varmistaa, ettei tästä seuraa viranomaistoiminnan kapeutumista tavalla, joka heikentää kansainvälistä yhteistyötä muiden viranomaisten toimialoilla tai sisällöllisen yhteistyön tukea esimerkiksi kansanterveyden ja terveydensuojelun, sosiaalisen kehityksen tai ympäristöpolitiikan saralla. Vaarana on siirtymä pois yhteistyöstä kohti transaktionaalista hankkeiden teknistä toteuttamista kohdentuvaa kulttuuria ajassa, joka edellyttäisi vahvempaa multilateraalisen yhteistyön ja luottamuksen rakentamista ja sitoutumista.

Korkeakoulut ovat jo kiinnittäneet huomiota korkeakoulujen välisen yhteistyön jatkuvuuden edellytyksiin sekä näiden aseman ymmärtämiseen osana julkishallinnon laajempaa yhteistyötä ja asiantuntijatyötä, joka ei ole verrannollinen järjestöjen ja konsulttiyritysten toimintaan.

Kehitysrahoituslaitosten pääomakorotuksiin ja lisärahoitukseen koskevan toimivallan osalta tulisi varmistaa riittävä läpinäkyvyys ja vertailupohja suhteessa multilateraalisiin toimijoihin ja YK-rahastoihin kuten UNICEF. Tämä antaisi päättäjille asianmukaisen kuvan kehitysrahoituksen kohdentumisesta sekä sisällöllisestä painotuksesta.

- 2. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua viranomaisten kehitysyhteistyön toimeenpanoon osallistumista koskevaa sääntelyä, lain viranomaismääritelmästä ja viranomaisyhteistyötä koskevasta hinnoitteluperusteesta, mukaan lukien IKI-instrumenttia koskeva sääntely sekä hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat?**

Korkeakoulujen näkökulmasta tulisi vahvistaa yhteistyötä ja osallisuutta mielekkäällä tavalla asiantuntijaselvitysten ja koulutuksen osalta siten, että tämä olisi korkeakoulujen kannalta taloudellisesti mielekästä ja mahdollista. Tulisi huomioida miten korkeakouluissa oleva asiantuntemus voitaisiin paremmin huomioida ja miten yhteistyötä voitaisiin laajentaa. Riskinä on kapea ja konsulttiyrityksiin ja kehityshankkeisiin kohdentuvan hankintapolitiikan korostuminen sisällöllisten ja näkökohtien sijaan. Tämän lisäksi kehityspolitiikkaa muokatessa tulisi huomioida, että kehitysasiantuntijoiden saatavuus Suomessa kapenee, jos emme saa maahan opiskelijoita kyseisistä maista.

3. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua monitoimijamalleja koskevaa sääntelyä, mukaan lukien sitä koskevat hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat?

Monitoimijamallit ovat mielekkäitä ja tarjoavat mahdollisuuksia etenkin EU:n ja kansainvälisten järjestöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä, mutta niiden ei tulisi johtaa viranomaisvastuun ulkoistukseen. Riskinä on myös hankinta- ja kilpailuoikeudellisten näkökohtien painottuminen sisällöllisen yhteistyön ja verkostoitumisen kustannuksella.

Tulisi selvittää miten ja mistä lähtökohdista monitoimijamallit voivat toimia myös osana yleishyödyllistä palvelutoimintaa ja yhteistyötä esimerkiksi kansanterveyden, sosiaalisen kehityksen ja koulutuksen osa-alueilla, joissa järjestöt, viranomaiset ja tutkimuslaitokset ovat keskeisiä toimijoita. Esimerkiksi kansanterveyteen, sosiaaliturvaan, kestävään kehitykseen, ja verotukseen liittyvässä yhteistyössä voisi hyvin sisällyttää elementtejä, jotka nivoutuvat korkeakoulujen tutkimus- ja opetustyöhön niin Suomessa kuin kehittyvissä maissa.

Suomella on kansainvälisesti mainetta yli sektorien ulottuvassa yhteistyössä, mutta tämä osaaminen ja kapasiteetti näkyy heikosti ja kehitysyhteistyön eri toteutusmuodot ja toimeenpanijat nähdään erillisinä saarekkeina. Monitoimijamallin sääntelyn ei tulisi johtaa siihen, että sen kautta luodaan edellytykset kanavoida tukea muutamalle keskeiselle suomalaiselle yritykselle muun yhteistyön kustannuksella.

4. Mikä on näkemyksenne ehdotetusta sääntelystä, joka koskee julkisen hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle perustuslain 124 §:n mukaisesti?

Kehitysrahoitukseen kohdentuvassa suunnittelussa ja päätöksenteossa käytetään ulkopuolisia asiantuntijoita ja esitys on sinänsä tarpeellinen. Sen tulisi antaa mahdollisuudet käyttää myös korkeakoulujen piirissä toimivia asiantuntijoita ja mahdollisuuden toimia asiantuntijana.

Julkisen hallintotehtävän ulkoistaminen johtaa helposti kulujen leikkauksiin tavalla, jossa ensimmäisenä uhrauksena on sisällöllisen osaamisen kuihtuminen. Riskinä on, että yhä vaativammassa diplomatian ja geopolitiikan kentässä kehitysyhteistyö nähdään vain suomalaisten yritysten etujen tai vientitavoitteiden kautta, ennemmin kuin kehityspoliittisten ja sisällöllisten tavoitteiden tukena ja kanavana. Nämä ovat tärkeitä sosiaaliseen kehitykseen, tyttöjen ja naisten asemaan sekä kestävään kehitykseen liittyvissä toimitissa.

Ulkoasiainministeriön osaaminen ja asiantuntijuus kestävään kehitykseen ja sosiaaliseen kehitykseen kohdentuvissa kysymyksissä on tärkeä osa diplomatiata ja osaamista, jota ei tulisi ulkoistaa, sillä osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön edellyttää osaamisen riittävää tasoa myös niissä sisältökysymyksissä, joihin yhteistyö kohdentuu.

Koulutus- ja asiantuntijayhteistyössä korkeakoulut voidaan nähdä tärkeänä ulkoasiainministeriön rahoituksesta riippumattomana tahona, jonka osaamista ja kapasiteettia voitaisiin käyttää nykyistä enemmän. Korkeakoulujen asemaa ja merkitystä osana monitoimijamallia tulisi vahvistaa ja selkeyttää myös osana asiantuntijatoimien kilpailutusta ja ulkoisia palveluita.

5. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua kehityspoliittisia lainoja koskevaa sääntelyä?

Kehityspoliittisissa lainoissa ja sijoituksissa siirretään merkittäviä resursseja. Ehdotettu sääntely ei tuo velvoitteita läpinäkyvyydestä ja linjauksista siitä mihin ja mistä lähtökohdista tehtäviin sijoituksiin lainoja voidaan käyttää ja mitä mahdollisia vaihtoehtoisia näiden sijaan voitaisiin tehdä esimerkiksi tukemalla multilateraalista yhteistyötä ja kansallisten linjausten mukaisten YK-järjestöjen toimintaa.

Laina- ja sijoitusmuotoisen rahoituksen kasvu ei ole ongelmatonta ja sisältää jo lähtökohtaisen valinnan siitä minkälaiseen toimintaan ja millaisille sektoreille tätä voidaan allokoita. Tiedetään, että esimerkiksi terveyden globaalirahoituksessa yksityisen sektorin varoja ei ole saatu liikkeelle ennako odotusten mukaan (esim. Global Fund noin 5 %). Valituilla sijoitusinstrumenteilla on myös merkitystä.

Riskinä on, että lainoituksesta/sijoituksesta tulee itsetarkoitus ja kehityspoliittiset linjaukset jäävät toissijaisiksi, kehitysyhteistyö näyttää todellista kokoaan merkittävämmältä, sillä takaisinmaksu ei palaudu kehitysyhteistyöbudjettiin ja läpinäkyvyys hämärtyy.

6. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua ilmoittajansuojelua ja väärinkäyttöilmoituksia koskevaa sääntelyä?

Ei kommentteja

7. Muut hallituksen esitykseen liittyvät huomiot ja kommentit

Korkeakoulujen osuus ja merkitys ei selkiydy tilanteessa, jossa korkeakouluille mahdollisia rahoitusinstrumentteja ollaan edelleen kaventamassa.

Luotettavat yhteistyökumppanit ja osaaminen nousevat usein korkeakoulujen yhteistyöstä ja yhteistyö opetuksen piirissä luo osaamiselle pohjaa ja pitkäjänteistä kehityspoliitiikan asiantuntemusta.

Luoma-Halkola Henna

Tampereen yliopisto yhteiskuntatieteiden tiedekunta - Meri Koivusalo,
Professori, Globaaliterveys ja kehitys, Salla Atkins, Professori,
kansanterveys, erityisesti globaaliterveys